

В. Ф. Золотарьов, А. М. Фантич, І. Ф. Копинець

РЕЛАКСАЦІЙНИЙ ГЕНЕРАТОР НА ОСНОВІ ДИНІСТОРА

В останні роки все ширше використовуються напівпровідникові $p-n-p-n$ -структури, так звані диністори і тирістори [1, 2, 3]. Наявність позитивного оберненого зв'язку в приладах цього типу дає можливість будувати на їх основі автогенератори, мультівібратори та ін.

Релаксаційний генератор (РГ) на основі диністора складається з власне кремнієвого диністора D з від'ємним диференціальним опором на вольт-амперній характеристиці (ВАХ), зарядно-розрядного RC -контурна та джерела постійного струму $= V$ (рис. 1). Дослідження властивостей РГ проводилось на диністорах типу Д227 та Д228.

Якщо на диністор подати постійну напругу, меншу за напругу його включення U_1 , то коливаний в РГ не буде. Коли ж напруга на диністорі досягне значення U_1 , то він переходить із закритого стану з великим опором R_1 у відкритий стан з малим опором R_0 (ділянки 1 і 3 на ВАХ). При цьому напруга живлення перерозподіляється між диністором і RC -контуром, проходить процес зарядки ємності C і, в міру цього, дальшого пониження напруги на диністорі. У момент часу, коли напруга на диністорі знизиться до U_2 , він переходить з відкритого стану в закритий, конденсатор C починає розряджатися, напруга на диністорі зростає до U_1 . Потім процес повторюється, тобто в РГ виникають пилоподібні релаксаційні коливання, аналогічні описаним в [4, 5]. З осцилограм коливаний (рис. 1, 2) видно, що час зростання напруги на диністорі (розрядка ємності C) значно більший часу її спадання (зарядка ємності C). Тому при розрахунку за-

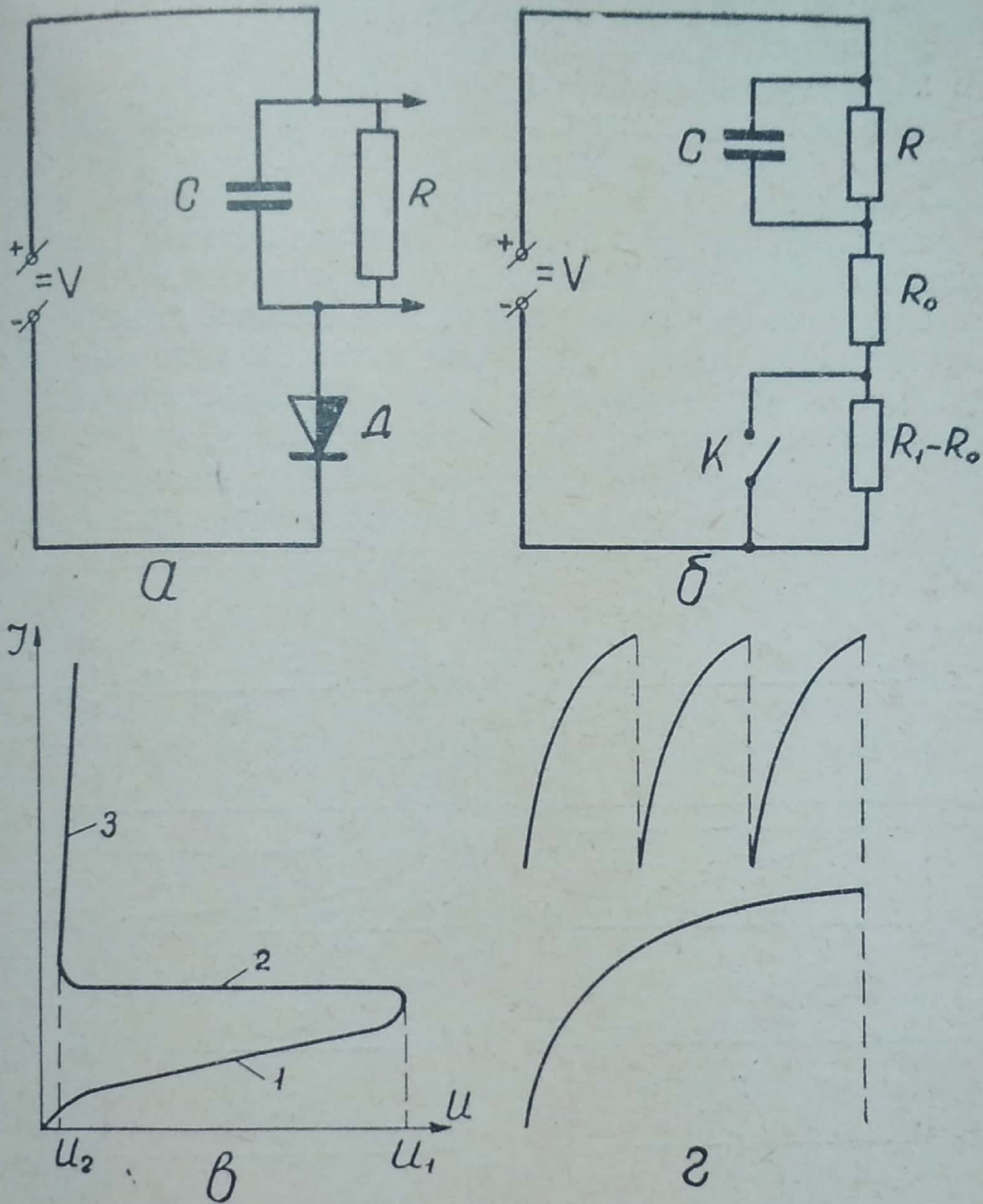

Рис. 1. Релаксаційний генератор на основі диністора:

a — принципова схема генератора, *б* — його еквівалентна схема, *в* — вольт-амперна характеристика диністора, *г* — осцилограми релаксаційних коливань генератора та окремого імпульсу напруги на диністорі (суцільна лінія відповідає розрядці ємності C , пунктирна — її зарядці).

лежності частоти коливань РГ від параметрів його схеми за період коливань взято час розрядки ємності C .

Амплітуда коливань визначається різницею $U_1 - U_2$, а оскільки $U_1 \gg U_2$, то практично вона дорівнює напрузі включення U_1 . Амплітуда і постійні складові коливань

РГ вимірювались осцилографом С1-16, на ньому ж досліджувались форма коливань і ВАХ диністорів. Частота коливань вимірювалась частотоміром ЧЗ-7.

Залежність частоти і амплітуди коливань РГ від параметрів його схеми наведені на рис. 2. Видно, що частота коливань РГ збільшується із зменшенням ємності і опору RC -контура, а також із збільшенням напруги живлення вище U_1 . Відмітимо, що коливання в РГ можна одержати і при $C=0$ за рахунок власної ємності диністора. При цьому амплітуда коливань залишається незмінною, що зумовлено ВАХ диністора. Коливання РГ стійкі в широкому діапазоні частот.

Для знаходження залежності частоти коливань від параметрів РГ проведемо розрахунок перехідного процесу, наприклад, закриття диністора в схемі РГ. 3

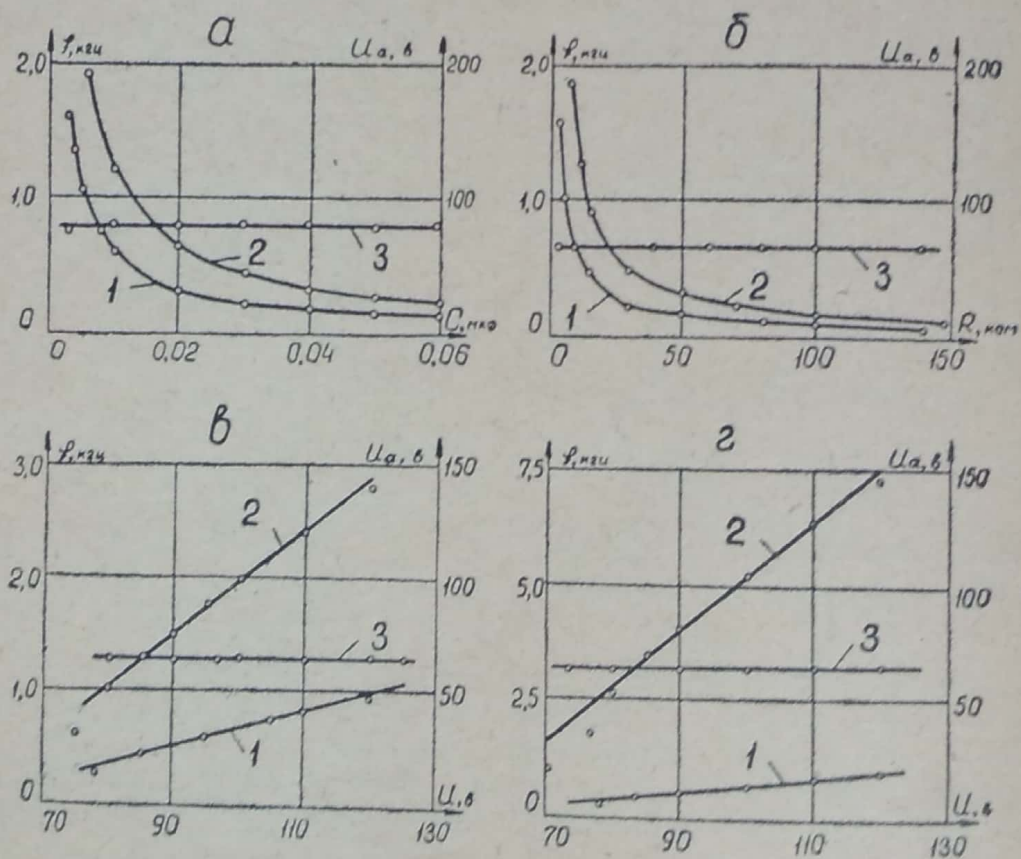

Рис. 2. Залежність частоти (крива 1 і 2) та амплітуди (крива 3) коливань релаксаційного генератора на основі диністора від:

- а — ємності RC -контура для $R=80$ ком (1) і $R=40$ ком (2) при $U=95$ в, б — опору RC -контура для ємностей $C=1$ мкф (1) і $C=0,05$ мкф (2) при $U=95$ в, в — напруги живлення для $R=10$ ком (1) і $R=3$ ком (2) при $CQ=0,1$ мкф, г — напруги живлення для $C=0,1$ мкф (1) і $C=0,01$ мкф (2) при $R=10$ ком.

еквівалентної схеми РГ (рис. 1, б) видно, що перехід диністора із відкритого стану в закритий з опорами R_0 і R_1 рівнозначний розмиканню ключа K . На основі відомої теореми з електротехніки [6] це рівнозначно включенню в коло е.р.с. U_0 , що дорівнює падінню напруги на R перед закриттям диністора. При цьому напруга з RC -контура переключається на диністор і буде дорівнювати

$$U'(t) = \frac{UR}{R+R_0} - U_0(t), \quad (1)$$

де $U_0(t)$ — зменшення напруги на RC -контурі після закриття диністора; U — напруга живлення. $U_0(t)$ знайдемо методом операційного числення [7] з наступним переходом до часу t .

Згідно з сказаним

$$U_0 = \frac{U(R_1 - R_0)}{R + R_0}. \quad (2)$$

Напругу $U_0(t)$ в (1) в операторній формі знайдемо як падіння напруги на RC -контурі, створюване е.р.с. U_0

$$U_0(p) = \frac{1}{p} \cdot \frac{U_0 Z}{Z + R_1}, \quad (3)$$

де $Z = \frac{R}{1 + CpR}$, а p — параметр зображення.

Підставивши значення Z в (3) з врахуванням (2) і переходячи від зображень до оригіналів, знаходимо

$$U_0(t) = \frac{UR(R_1 - R_0)}{(R_1 + R)(R + R_0)} (1 - e^{-at}), \quad (4)$$

де

$$a = \frac{R + R_1}{CRR_1}. \quad (5)$$

Враховуючи, що за період коливань ($t = \tau$) напруга $U(t)$ на RC -контурі досягає значення $U - U_1$ із (4) і (1), одержимо

$$U - U_1 = \frac{UR}{R + R_0} - \frac{UR(R_1 - R_0)}{(R + R_0)R + R} (1 - e^{-a\tau}). \quad (6)$$

Ліва частина формули (6) не залежить від параметрів RC -контура, а тому і права не залежить від цих параметрів. Лінійний множник правої частини змінюється

значно слабше, ніж експоненціальний. Тому (6) можна спростити, користуючись умовами досліду, ($R_1 \gg R \gg R_0$)

$$U - U_1 = U e^{-\alpha \tau}. \quad (7)$$

Оскільки $U - U_1 = \text{const.}$ то і $\alpha \tau = \text{const.}$ Отже, частоту коливань РГ можна виразити так:

$$f = B a, \quad (8)$$

де B — деяка стала.

Залежність a від напруги живлення U та напруги включення U_1 знайдемо шляхом дослідження постійних складових на RC -контурі і диністорі в режимі коливань. На рис. 3 вони показані в залежності від напруги живлення. При напругах живлення, близьких до U_1 , постійні складові коливань на диністорі U_D (пряма 1) і на RC -контурі U_R (пряма 2) приблизно рівні. Це говорить про симетричність коливань. Із збільшенням U складова U_D не змінюється, а U_R — зростає. Напруга на диністорі не може перевищувати U_1 , що зумовлює неза-

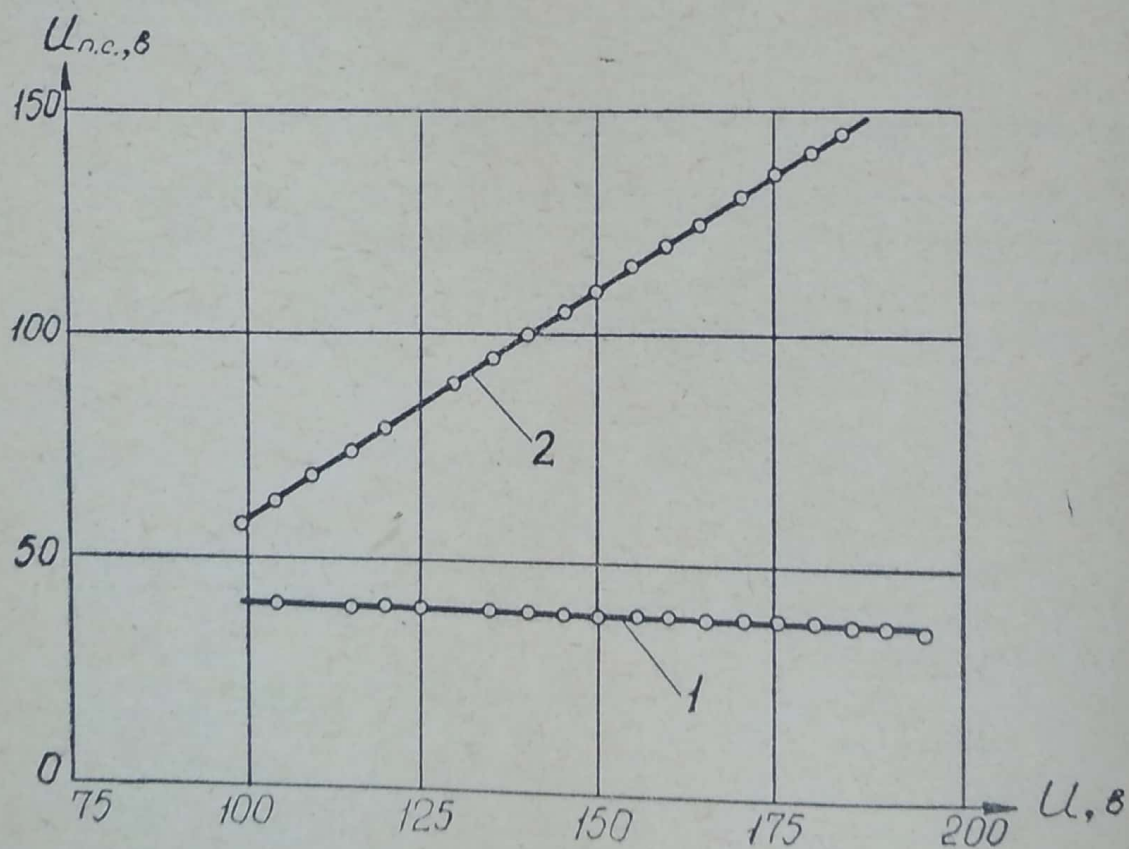

Рис. 3. Залежність постійних складових на диністорі (1) і RC -контурі (2) від напруги живлення.

лежність амплітуди коливань від напруги живлення. Форма коливань визначає величину постійної складової на диністорі. Вона не залежить від U і однакова на диністорі і RC -контурі. Звідси випливає, що частина постійної складової зумовлена тільки формою коливань, залишається незмінною і на RC -контурі. Збільшення U_R з U викликано падінням на RC -контурі залишкової напруги U_3 порівняно з амплітурою коливань, тобто

$$U_3 = U - U_1. \quad (9)$$

З другого боку, диністор і RC -контур являють собою подільник напруги в момент включення диністора.

$$U_3 = \frac{UR}{R_1 + R}. \quad (10)$$

Звідси

$$R_1 = \frac{RU}{U - U_1}. \quad (11)$$

Тоді кінцевий вираз для частоти коливань РГ буде

$$f = B \frac{U}{CRU_1}. \quad (12)$$

Частота коливань РГ прямо пропорціональна напрузі живлення і обернено пропорціональна ємності та опорі RC -контура. Величина амплітуди коливань РГ визначається напругою включення диністора U_1 і не залежить від параметрів схеми генератора.

Величина B , визначена при дослідженні РГ, приблизно дорівнює $0,4 \text{ ф} \cdot \text{ом/сек}$.

Проведений розрахунок РГ і його порівняння з експериментом показує, що еквівалентна схема відображає основні властивості РГ на основі диністора. Такий генератор простий за будовою, надійний в роботі і може знайти широке використання в різних галузях автоматики і радіотехніки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Moll J. L., Tanenbaum M., Goldey J. M., Holopуак N., Proc. IRE, v. 44, № 9, 1966, p. 1174.

2. В. А. Кузьмин, К. Я. Сенаторов, Четырехслойные полупроводниковые приборы, «Энергия», М., 1967.

3. С. А. Горяинов, И. Д. Абенгауз, Полупроводниковые приборы с отрицательным сопротивлением, «Энергия», М.—Л., 1966.

4. Я. С. Кублановский, Схемы на четырехслойных полупроводниковых приборах, «Энергия», М., 1967.

5. И. М. Тищенко и В. Г. Машлыкин, Динисторы и тиристоры и их применение в автоматике, «Энергия», М.—Л., 1966.

6. Э. Вебер, Переходные процессы в линейных цепях, «Сов. радио», М., 1958.

7. Г. А. Атабеков, Теория линейных электрических цепей, «Сов. радио», М., 1960.
